

Fodor Richárd – Tóth Judit: Miért tanítsunk történelmet? – A Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság konferenciája, 2021. szeptember 16-18.

A Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság (International Society for History Didactics – ISHD) éves konferenciájára 2021. szeptember 16–18. között került sor „*Why History Education?*” („Miért tanítsunk történelmet?”) címmel. Az eredetileg a svájci Luzernbe tervezett rendezvényt a járvány miatt online térbe helyezték át. A konferencián számtalan ország történelemdidaktika-kutatója adott elő, így volt lehetőség svéd, japán, brazil szakemberek kutatásaiba is betekintést nyernünk.

A Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság 1980-ban jött létre a történelemtanítás elméletének és gyakorlatának kutatására, a tudományos kutatási eredmények megosztására és népszerűsítésére. A nemzetközi szakmai szervezet elnöke prof. dr. Susanne Popp, az Augsburgi Egyetem professzora 2011 óta tölti be pozícióját. A Társaság jelenleg közel 180 tagszervezettel rendelkezik a világ minden kontinenséről. A szervezet évente tematikus évkönyvet szerkeszt (*Yearbook of the International Society for History Didactics – JHEC* címmel),¹ melyben a Társaság tagjai közölhetnek írásokat. A magyar történelemdidaktika számos jeles alakját is megtalálhatjuk a szervezetben, név szerint prof. dr. F. Dárdai Ágnes, dr. habil. Jancsák Csabát, dr. habil. Kaposi Józsefet és dr. habil. Vajda Barnabást.

A 2021-es konferencia szervezői a Luzerni Pedagógiai Egyetem

Történelemdidaktika és Kulturális Emlékezet Tanszékének két professzora, dr. Markus Furrer és dr. Peter Gautschi, valamint prof. dr. Nadine Fink (Lausanne-i Egyetem) voltak. A háromnapos virtuális eseményen közel 70 előadó vett részt párhuzamos szekciókban.

Dr. Susanne Popp, az ISHD elnöke szeptember 16-án, a konferencia első napján nyitóbeszédében mondott köszöntőt, melynek keretében a történelemtanítás pozícióinak aktualitásairól tartott gondolatébresztő előadást.

Őt követte dr. Kathrin Kramer, a Luzerni Tanárképző Egyetem rektora, aki egy különleges történelmi példán, a luzerni oroszlánszobor-émlékmű² történetén keresztül mutatta be a történelemtanítás szerepét, jelentőségét. A város egyik leg-híresebb nevezetessége a Löwendenkmal, azaz a luzerni oroszlán emlékműve, amely a híres svájci gárda mártírjainak állít emléket. Az emlékművön a „*Helvetiorum Fidei ac Virtuti*” felirat szerepel, amely a gárda hűségére és bátorságára utal. Évente több, mint 1,4 millió turista látogatja meg a hősi emlékművet, fotókat készít vele, de nem ismeri a hátterét.

A szobrot Karl Pfyffer von Altishofen, egy gárdista parancsnok állíttatta bajtársai halálára emlékezve. A gárdatiszt a Tuileriák 1792-es ostromakor épp eltávozott, ezért túlélte a francia királyi palota ostromát. A támadásban az emlékmű tanúsága szerint

¹ <https://jhec.wochenschau-verlag.de>

² <https://www.swissinfo.ch/eng/the-lion-of-lucerne--the-controversial-tourist-attraction/46819790>

760 (DCCLX) sorkatona és 350 (CCCL) svájci tiszt esett el. A gárdatiszt megbízásából 1821-ben egy spanyol szobrászművész állított emléket az eseményeknek, amelyben hősi halottakként tekint az áldozatokra. Luzern oroslánján egyetlen műalkotásban érhető

tetten számos történeti narratíva, a svájci konzervativizmus és a francia forradalom liberalizmusa, a svájci függetlenség és Svájc európai szerepvállalása. A szobor az USA déli államaihoz, vagy az Egyesült Királyság hasonló emlékműveihez hasonlóan szélsőséges álláspontok ütközési tere. Krammer szerint a korszerű történelemtanítás során hasonló történelmi kérdéseknek kell megjelenniük. Ezekben a történeti csomópontokban érhető tetten, hogy mit jelent a történelmi gondolkodás, miért fontos a multiperspektivikus szemlélet és az állampolgári nevelés.

A nyitóbeszéd után a konferencia több párhuzamos szekcióban zajlott. A délelőtti panel egy előadását dr. Jan Löffström a „*third-order concept*” (*harmadrendű fogalmak* – amelyek a diákok identitásával és az állampolgári neveléssel kapcsolatosak) történelemoktatásban betöltött szerepéről, a koncepció jelentőségéről tartotta. A kutató szerint Finnországban a 2014-es és a 2019-es nemzeti alaptanterv vizsgálatát követően látható, hogy ez a koncepció háttérbe szorul, vagyis alárendelődik tartalmi és metodológiai elemeknek. Ezzel párhuzamosan a tantárgynak jelentős szerepe van a morális értékek kialakításában, az állampolgári értékek megteremtésében,

mely a harmadrendű koncepciók tárgykörébe sorolható. Löffström kismintás kutatása alapján a diákok

miért fontos
a multiperspektivikus
szemlélet és az állampolgári
nevelés

is indokoltnak tartják a terület hangsúlyosabb jelenlétét a tantárgyban, az azonban kérdéses, hogy ennek gyakorlati megvalósulása hogyan menne végbe.

A délutáni szekciók egyikében dr. Karl Benziger az „elveszett ügy” (*lost cause*) történeti narratíváját mutatta be magyar és amerikai példán keresztül. Ezek az elbeszélések a 19. századtól napjainkig léteznek, és olyan nemzeti mítoszokat népszerűsítenek, melyek az állam legitimitását támasztják alá fikatív történelmi nagyságra hivatkozva. Az „elveszett ügy” narratívák többségében tragikus veszteségekhez kötődnek, és a dicső múlt visszaállítását sürgetik.³ Elnöksége alatt Donald Trump amerikai elnök is több bizonyíték nélküli „elveszett ügy” mítoszt propagált, mellyel Amerikát „újra naggyá kívánta tenni”. Trumpnál ilyen mítosz volt a „mély állam”-tól való félelem, melyben a szövetségi és ügynökök az állam szándékos aláadására törekednek. Donald Trumphoz hasonlóan nemzeti mítoszok kapcsolódnak Orbán Viktor miniszterelnökségéhez is. Mindketten a liberális demokráciában látják a veszélyt, az Orbán-kormány ezért a keresztény nemzeti politikán alapuló, szocializmusellenes államot épített ki féligazságokat közölve és a keresztény értékekre hivatkozva, a demokratikus jogállam több pillérét is leépítve. Az amerikai kutató szerint történelemtanárként hangsúlyt kell fektetnünk arra, hogy a diákok ezeket a történelmi

³ Amerikában a legelső „elveszett ügy” mítosz a polgárháborúhoz kapcsolódik, melyben a déliek a polgárháborús harcokat félreértelmezték – rasszista indítékkal, a fekete lakosság hatalomból történő kizárása céljából. A polgárháború hatásait gyanakvással figyelők szemében a harcok a „faji egyensúlyok” elmozdulásához vezettek. A szándékosan félreértelmezett narratíva alapján a felszabadított rabszolgák valójában nem éltek kifogásolható körülmények között, és függetlenségük elnyerése váratlanul érte őket, későbbi részvételük a politikában súlyos hibának bizonyult.

mítoszokat felismerjék és bizonyítékokkal alátámasztva meg tudják őket cáfolni.

Prof. dr. Christian Mathis előadásának témája a svájci általános iskolák pedagógusjelöltjeinek episztemológiai (ismeretelméleti) nézeteihez kapcsolódott. A kutatási eredmények alapján a megkérdezett svájci történelemtanár-szakos hallgatók tantárgyukat túl absztraktnak, a jelen világához és saját életükhöz nehezen kapcsolhatóknak találják. A svájci tanárképzést és szabályozási kereteket is bemutató előadás fontos résztemája volt a tanárjelöltek felkészítésében szereplő történelemdidaktika tantervi pozíciója, mivel az általános iskolai történelemtanárok képzése során a történelmet egy integrált tantárgy keretében tanítják, amelynek neve Nature, Humans, Society (Természet, Emberek, Társadalom).

Dr. Urte Kocka a demokratikus állampolgári nevelés és a történelemtanítás helyzetét ismertette *Történelmi tudat és változás* című előadásában, melynek kulcs-gondolata alapján a történelem tantárgynak kiemelt szerepe van a demokratikus nevelésben, a társadalmi szerepvállalásban, az antropocén kor (az emberiség ökoszisztémára gyakorolt jelentős hatásának kora) kihívásainak megértésében, mivel a tantárgy részeként fejlesztendő *történelmi gondolkodás* valamint *történelmi tudat* szerepet játszanak a konceptualizálásban, a problémák felvetésében, a világban történő változások észlelésében és a változásokra történő reflektálásban. A kutató szerint a tantárgy tanítása hozzájárul az okok, a következmények és a jövőbeli döntések megértéséhez, ezért mind a történelmi tudat, mind a történelmi gondolkodás fontos lesz a jövőben az egyéni és társadalmi boldogulásban betöltött szerepük miatt.

A második napon, szeptember 17-én dr. habil. Vajda Barnabás a szlovák történelemtanítás helyzetét ismertette. Előadásának első felében a tantárgy központi szabályozódokumentumában, a nemzeti alaptantervben fellelhető célokat mutatta be. Megállapította, hogy bár a szlovák oktatásirányítás központi célként a „történelmi kultúra” és a „történelmi gondolkodás” képességfejlesztésen keresztül való kiművelését tűzi célul, az irányadó központi dokumentumban (implicit és explicit módon) megfogalmazott tartalmak alapján Szlovákiában a történelemtanítás

mégis a nemzeti kohézió és a nemzeti emlékezet fenntartására és erősítésére szolgál, amihez az iskolai gyakorlatban a lexikális ismeretek túlsúlya járul. Előadása második felében a kon-

a tantárgy tanítása hozzájárul az okok, a következmények és a jövőbeli döntések megértéséhez

ferencia tematikáját adó „Miért tanítsunk történelmet?” kérdésre több lehetséges választ vázolt fel. A történelemtanítás legfőbb céljaként a forrásalapú tanítást és a vitakultúra fejlesztését, valamint a multiperspektivikus gondolkodás kialakítását jelölte meg. Mindezekből kifolyólag a szlovák történelemtanár-képzés középpontjában is ezeknek a didaktikai eljárásoknak, összességében pedig a történelmi kultúra fejlesztésének kell(ene) állnia.

Ezen a napon adott elő prof. dr. Elisabeth Erdmann, az ISHD korábbi elnöke is, aki a történelem tantárgy politika és földrajz tantárgyakban való integrált tanításának lehetőségeit vette számba. Tanítási és kutatói tapasztalatai alapján a tantárgy integrált oktatása eredményes lehet egyes előfeltételek teljesülésével. Egyrésztől integrálás esetén a tantárgyak óraszámát nem szabad csökkenteni, hanem meg kell hagyni annyinak, amennyi minden egyes tantárgynak egy héten összesen

lenne. Másrésztől közös tantervet kell létrehozni a tantárgyak oktatására, hogy azok összekapcsolódjanak. Ha azonban ezeket a feltételeket nem lehet megteremteni, a történelmet mindenképpen meg kell tartani önálló tantárgyként.

A harmadik, egyben utolsó napon, szeptember 18-án az első szekcióban dr. habil. Vajda Barnabás elnöklétével prof. dr. Susanne Popp és dr. Dennis Röder közös előadásában a történelmi ismeretterjesztő videók konceptuális felépítéséről, ezen videók népszerűségének okairól tartottak előadást, melyben a legnépszerűbb német nyelvű történelmi témájú ismeretterjesztő videóst (*MrWissen2Go* Youtube-csatorna) elemezték. Kutatásaik alapján ezek a videók azért sikerebbek a tantermi történelemóráknál, mert érdekesebbek, és egyben érthetőbbek a diákok számára. A videókat – azok alapvető didaktikai gyengeségeinek tudatában és ezek (például a forrásmegjelölés és multiperspektivizmus hiánya) ellenére – a tanárok is előszeretettel használják. A kutatók szerint azonban fontos, hogy ezeket a videókat ne tekintsük elsődleges forrásként, így a történelemtanároknak kiemelt szerepük van a forráskritika tanításában, ehhez azonban megfelelő szintű deklaratív tudással is rendelkezniük kell, ami Popp tapasztalatai alapján problémát jelent a történelemtanár-szakos hallgatók körében.

A konferencia záró előadásában dr. Peter Gautschi saját elméleti modelljeit mutatta be. Az egyik modell a történelemtanítás jelentőségét volt hivatott felvázolni három dimenzióban, tizenöt koncepció men-

meg tudják különböztetni a fikciót a valóságtól

tén, rávilágítva a tantárgy funkciójának sokrétűségére. Gautschi elméleti modellje alapján a történelemtanítás azért fontos, mert a „történelmileg művelt” személyek (*historically educated people*) képessé válnak a tájékozódásra az élet különböző időszakjaiban, elsajátítják azokat a narratívákat, melyek a társadalomba illeszkedésük során elengedhetetlenek, meg tudják különböztetni a fikciót a valóságtól, valamint a változás és a folyamatosság fogalmait is értelmezni tudják. Szintén kiemelkedő jelentőségűnek tartja a tantárgy szerepét a kritikai gondolkodás és az empátia fejlesztésében, illetve a jelenkori társadalom kulcsproblémáinak tematizált felismerésében a múlt különböző epizódjait illetően. Előadásának utolsó harmadában néhány érzékenyítésben használható alkalmazást mutatott be a hallgatóságnak a holokauszt témaköréből. A kutató zárásként megfogalmazta, hogy a történelemtanításban rejlő potenciál bemutatása a történelemtanári szakma elvülhetetlen feladata.

A Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság következő konferenciáját 2022-ben rendezik. Helyszínül Poznában – 2023-ban pedig Tallinn – szolgál majd.

Szakképzős diákok körbeadós módszerrel készült közös kép-haiku-alkotása (Belvárosi Tanoda, 'Vékonyan sétál' kiállítás, 2005)

**TÖRÖK HÓDOLTSÁG
RÓZSZSÍN KÖDBEN**

Elvetemült agy
pudingszínű látomás
narancs török vagy